

Türkiye'nin Suyu ve Yönetimi

Entegre / Bütünleşik Havza Yönetimi

Entegre Havza Yönetimi, suyun akılcı ve sürdürülebilir kullanımı için hem mekânsal hem de sektörler arası planlama ve karar alma süreçlerinin entegre edilmesi ihtiyacından yola çıkar. Bu nedenle havza içerisindeki sosyal, politik, ekonomik ve kurumsal faktörlerin varlığını hesaba katarak doğal varlıkların kullanımını ve yönetimini içeren faaliyetlerin planlanması, yönetimi ve uygulama işlemi olarak tanımlanır.

Ekolojik

Ekonomik

Sosyal

Kültürel

- Entegre Havza Yönetimi, suyun akışa geçtiği en üst noktadan durağan hale geldiği, deniz veya göle ulaştığı noktaya kadar geçtiği tüm ekosistemlerin doğal varlıkları kullanan ve yöneten tüm taraflarla birlikte yönetimini öngören bir yaklaşımdır.
- Entegre Havza Yönetimi ile suyun kullanımındaki ve yönetimindeki sorunlar belirlenir. Tüm havzanın temsil edildiği ve katılımcıların rollerinin ve sorumluluklarının açıkça tanımlandığı bir **havza komisyonu** oluşturulur.
- Suyu kullanan ve yöneten taraflar ortak bir **havza vizyonu** geliştirirler.
- Oluşturulan havza vizyonu ve havza komisyonu üzerinden; **kaynak koruma, kullanım ve yönetim planı** geliştirilir; taşkın yönetimi, kirlilik kontrolü ve biyolojik çeşitliliğin korunması gibi fonksiyonlar planlamaya entegre edilir; peyzaj restorasyonu sağlanır; alan yönetimi konusunda toplumun eğitim ve bilincini geliştirecek uygun araçlar geliştirilir.
- Su havzaları sadece coğrafi alanlar değil, aynı zamanda sürekliliği olan sistemlerdir. Bu nedenle, tatlı su varlıklarının yönetimi için en uygun ölçeğin idari veya siyasi sınırlar değil havza sınırları olduğu kabul edilir.¹
- Entegre Havza Yönetimi bir havza içerisindeki bütün kaynak kullanımının entegrasyonunu hedeflediği için geleneksel su yönetim anlayışından farklıdır.
- Entegre Havza Yönetimi, suyun akılcı ve sürdürülebilir kullanımı için hem mekânsal hem de sektörler arası planlama ve karar alma süreçlerinin entegre edilmesi ihtiyacından yola çıkar. Bu nedenle havza içerisindeki sosyal, politik, ekonomik ve kurumsal faktörlerin varlığını hesaba katarak doğal varlıkların kullanımını ve yönetimini içeren faaliyetlerin planlanması, yönetimi ve uygulama işlemi olarak tanımlanır.²
- Doğal varlıkların nehir havzası ölçeğinde korunması ve yönetilmesi için gerekli araçları bütüncül şekilde ele alan, sürdürülebilirliği ve hakça paylaşımı ön plana çıkaran bir süreç ihtiyacı, Entegre Havza Yönetimi (EHY) kavramının doğmasını sağlamıştır.¹
- Su varlıklarının çevresel, sosyal ve ekonomik anlamda dengeli yönetiminin örnekleri Dünya genelinde son dönemlerde görülmektedir. 1992 yılında Rio de Janeiro'da yapılan Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde sunulan "Dublin Prensipleri" bu ihtiyaca cevap verebilecek "Entegre Su Kaynakları Yönetimi Yaklaşımı"nın oluşturulmasına zemin hazırlamıştır.
- Ülkemizde başlatılan "havza bazlı" ilk çalışmalar ise 1950'li yıllarda ağırlıklı olarak havza ve/veya dere ıslahı (erozyon kontrol terasları, ağaçlandırma, yamaç ıslahı vb.) şeklinde uygulanmış ve buna ilk örnek ise Tokat Behzat Deresi Projesi olmuştur. 1970'li yıllarda -o zaman genel müdürlük olan- ORKÖY (Orman ve Köy İlişkileri) gibi kurumların havzada yaşayan vatandaşlarımıza yönelik hem gelir artırıcı hem de odun tüketimini azaltıcı -dolayısıyla ormanlara baskıyı da azaltıcı- projeleri ile ilk "havza bazlı ıslah projeleri" planlanıp uygulanmaya başlanmıştır. Entegre havza projeleri ise ülkemizde özellikle 1990'lı yıllardan sonra ve ağırlıklı olarak "rehabilitasyon (iyileştirme)" amaçlı olarak planlanmıştır. Daha önceki projelere nazaran daha büyük çaplı olan bu projelerde; ekolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel alanları kapsayan çok sayıda alt başlık ve konuda hem mevcut durum ortaya konulmakta hem de özellikle kırsal kalkınma ayağı ile yerel halkın ekonomik durumunun iyileştirilmesine yönelik yeni girişimlere yer verilmektedir.³

Bu amaçla yapılan projelerden bazıları aşağıda sıralanmıştır:

A- Dış Kaynaklı Entegre Havza Rehabilitasyon Projeleri:

- Doğu Anadolu Su Havzaları Rehabilitasyon Projesi (1992-2001)
- Anadolu Su Havzaları Rehabilitasyon Projesi (2005-2012)
- Çoruh Nehri Havzası Rehabilitasyonu Projesi (2012-2019)
- Murat Nehri Havzası Rehabilitasyonu Projesi (2012-2018)
- Sürdürülebilir Arazi Yönetimi ve İklim Dostu Tarım Uygulamaları Projesi (SAY) (2015-2018).

B- Ulusal Entegre Havza Rehabilitasyon Projeleri:

- Şanlıurfa; Tektek Dağları Mikrohavzası Entegre Sel Kontrolü Projesi (2014-2016)
- Konya-Hadim ve Taşkent; Yukarı Göksu Havzası, Gökdere Entegre Mikrohavza Rehabilitasyon Projesi (2014-2018)
- Konya-Taşkent; Yukarı Göksu Havzası, Sazak-Avşar Entegre Mikrohavza Rehabilitasyon Projesi (2015-2019)
- Karaman-Ayrancı; Konya Kapalı Havzası, Başlamışlı-Kocadere Entegre Mikrohavza Rehabilitasyon Projesi (2015-2019)
- Afyonkarahisar-Şuhut; Akarçay Havzası, Hüseyinli-Belenyurdu Entegre Mikrohavza Rehabilitasyon Projesi (2014-2018)
- Afyonkarahisar-Şuhut; Akarçay Havzası, Şuhut Çayı Entegre Mikrohavza Rehabilitasyon Projesi (2015-2019)
- Konya-Bozkır-Hadim; Yukarı Göksu Havzası, Bağbaşı Barajı Entegre Mikrohavza Rehabilitasyon Projesi (2015-2019)
- Denizli-Çameli; Batı Akdeniz Havzası, Karanfilli Çayı Entegre Mikrohavza Rehabilitasyon Projesi (2017-2021)
- Manisa-Selendi; Gediz Havzası, Selendi Çayı Entegre Mikrohavza Rehabilitasyon Projesi. (2017-2021)

Ülkemiz su havzalarının, koruma-kullanma dengesi gözetilerek ve sürdürülebilir olarak yönetilmesi amacıyla "Ulusal Havza Yönetim Stratejisi (2014-2023)" de hazırlanmıştır.³

Yukarıda kısaca tarihsel süreci ve günümüzdeki bazı örnekleri sıralanan ve daha çok "entegre havza yönetimi" bünyesinde gerçekleştirilen bu projelere ek olarak, ülkemizde, özellikle Su Yönetimi Genel Müdürlüğü (SYGM) tarafından planlanan ve uygulanan Havza Koruma Eylem Planları, Nehir Havza Yönetim Planları, Sektörel Su Tahsisi, Taşkın Yönetimi ve Kuraklık Yönetim Planları da vardır ki bu planlar daha çok su yönetimine, su kalitesine veya izlemesine ilişkin planlardır. Söz konusu bu farklı plan ve projelerin detaylarına SYGM'nin internet sitesinde "<https://www.tarimorman.gov.tr/SYGM/Link/7/Strateji-Ve-Eylem-Planlari>" linkinden ulaşılabilir.⁴

Kaynaklar:

1. Bücke & Yaşayan Nehirler Yaşayan Ege. (2012). *Büyük Menderes Havza Atlası*. Erişim tarihi 2022, erişim adresi http://awsassets.wftr.panda.org/downloads/atlas_web_download.pdf<https://evrimagaci.org/otrofikasyon-olayi-nedir-alg-patlamalari-sucul-ekosistemleri-nasil-cokertebilir-10742>
2. Alpaslan, M. N., Tanik, A., & Dölgeç, D. (2008). *Türkiye’de Su Yönetimi: Sorunlar ve Öneriler*. TÜSİAD. Erişim tarihi 2022, erişim adresi http://www.tusiad.org.tr/_rsc/shared/file/su-yonetimi.pdf
3. Havza Planlama ve Arazi Islahı Daire Başkanlığı. (2018). *Türkiye’de Havza Rehabilitasyon Projeleri*. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı. Erişim tarihi 2022, erişim adresi <https://www.tarimorman.gov.tr/CEM/Belgeler/yay%C4%B1nlar/yay%C4%B1nlar%202018/HAVZA%20BROS%20TR%20KIRIMx20318m2.pdf>
4. Su Yönetimi Genel Müdürlüğü. (n.d.). *Strateji ve Eylem Planları*. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı. Erişim tarihi 2022, erişim adresi <https://www.tarimorman.gov.tr/SYGM/Link/7/Strateji-Ve-Eylem-Planlari>